

שיח ושיג בפרשה

"לא תבערו אש בכל מִשְׁבְּתֵיכֶם בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת: " (לה', ג')

בתקוני הזוהר (תקון מ"ח) כתוב: "האי כל מאן דכעיס בשבת כאילו אוקיד נורא דגיהנום" דהיינו: כל הכועס כאילו מבעיר אש גיהנום חס וחלילה, וזה אחד מהאיסורים של הבערת אש בשבת, ולא רק בשבת אסור לכעוס אלא בכל עת ובכל שעה. ורבנו האר"י זכרונו לברכה הזהיר רבות על הכעס, ואמר שכל הכועס הוא טורף נפשו באפו, ומחליף נשמתו בסטרא אחרא חס וחלילה, ואף על פי שעשה את כל התיקונים, הכעס מכריע לרעה.

בתורתנו הקדושה מצינו שמשנה רבנו, עליו השלום, כעס שלש פעמים. בראשונה כשהזהירם משה שלא ירד מן בשבת, ואף על פי כן יצאו מן העם ללקוט. בפעם השניה, כשנשלחו בני ישראל למלחמת מדין, והחיו את הנקבות בזה צעק משה ושאל: "החיייתן כל נקבה" וכן בפעם השלישית, כאשר אלעזר ואיתמר בני אהרון הכהנים אכלו מן החטאת, שלא במקום הקודש. אף על פי שכעסו של משה רבנו, עליו השלום, היה לשם שמים ובצדק, אף על פי כן נענש. לשיטת הרמב"ם, זו היתה סיבת עונשו של משה רבנו. ורבנו יוסף חיים מבבל זכותו יגן עלינו אמן, פרש את מאמר רבותינו: "רגזן לא עלתה בידו אלא רגזנותו", בספרו "בן יהודע" פסחים (קיג) שכל המצות והעברות שאדם עושה נכתבות בקווי היד, אך כאשר כועס חס וחלילה מאבד מצוותיו ולא עלתה "בידו" אלא רגזנותו.

פעם בא תלמיד ותיק לרבו הגאון רבי ישראל מסלאנט זכר צדיק לברכה, וראהו עצוב. שאל את רבו: מפני מה נפולות פניו? ענהו הרב זכר צדיק לברכה, שחטא בעוון הכעס, חזר התלמיד ושאל: וכי הרב פגע במישהו? ענהו הרב זכר צדיק לברכה, "שכל ההקפדה והכעס היו בלב ולא בחוץ, ועל זה הוא דואג, ואם בארזים נפלה שלהבת, מה יענו אזובי הקיר?, וצריכים להיזהר מאוד מכעס הלב, ומכעס הפנים. והמגיד הזהיר פעמים רבות את מרן רבנו יוסף קארו זכותו יגן עלינו אמן, שלא לכעוס אפילו לדבר טוב, משום שמשוגל להגרר לדברים אחרים.

רבתינו הזהירונו מאד בעניין הכעס, שעל ידו אפשר לאבד גם את שלוותו, וממש לאבד את כל חייו. מעשה היה בשועל שהסתבך ביער ופגש באריה רעב, ראהו האריה ושאג, מדוע לא הביא טרף עד עתה, וכמעט עמד לשסע את השועל, ענהו השועל בערמה ובחכמה, שאריה גדול וחזק ממנו עכבו עד כה. כעס האריה כיצד יתכן שיש משהו חזק וגדול ממנו, ענהו השועל, שמוכן הוא להראותו לאריה "היקר". מיד לקחו לשפת הבאר והאריה ראה את הבבואה שלו במים, עמד ושאג, וכנגדו השתקפה דמותו בשאגה אדירה, החליט להסתער וקפץ לבפנים, וסופו היה למות בטביעה במים העמוקים, והשועל ניצל.

כך המשילו רבותינו את הכעסנים, שסופם אבדון, ולא רק שאינם משיגים מטרתם, אלא מהפכין זאת לגמרי. ובספר "אהבת מישרים" כתב, שמלחמת העולם הראשונה שפרצה בשנת תרע"ד היתה בגלל הכעס, שכן השליט הרוסי סזונוב כעס על שפחתו שהקדיחה תבשילו, ובאותו רגע התקשר אליו השר הגרמני, כדי לנסות להשכיך שלום ושלוה, אך בהיות השר הרוסי בכעס רב, צעק ורתח בטלפון, והשר הגרמני לא טמן ידו בצלחת, וממילא פרצה המלחמה הנוראה, שגרמה לנשים רבות להיות אלמנות, ולבנים רבים להיות יתומים. והכל נגרם, כתוצאה מן הכעס, ולכן היה מתפלל התנא הקדוש רבי עקיבא בן יוסף זכותו יגן עלינו, בכל יום: "יהי רצון שלא אכעס ושלא אכעיסך". וגם אנחנו חייבים להתפלל על כך בכל יום ויום.

בספרים הקדושים מובא, שאדם צריך להיות סבלן, ולא להפך חס וחלילה, כיון שפעמים רבות כשאדם הוא חסר סבלנות, הוא יכול לדחות אנשים ולטרדם מהעולם, ובמדרש קהלת רבה מובא מעשה בפרסי אחד, שבא לפני רב ובקשו ללמוד תורה, ואמר לו הרב לומר "אלף", שאלו הפרסי, ומי אמר שזו אלף? וכן עשה בשאר האותיות. כעס הרב וגרשו, הלך אותו פרסי לשמואל ובקש ללמוד תורה, ושוב חזר על אותם קושיות, מי אמר שזו אלף? ומי אמר שבו בית, גימל, וכו'. תפס שמואל באזנו חזק, ואז צעק הפרסי: "אוי האוזן", אמר לו שמואל, ומי אמר שזו אוזן? ענה לו הפרסי, כולם יודעים שזו אוזן, ענה לו שמואל, כולם יודעים שזו אלף, בית וכו'. ואז ישב ולמד בשמחה, ועל כך אמרו "טוב אך אפים של שמואל מהקפדתו של רב".

סיפרו על אדם חשוב שאשתו צעקה עליו ושתק, ואחר כך לקחה קיתון של מים ושפכה עליו, וגם לכך לא הגיב, אלא אמר לה בחיך: "ידעתי שאחרי הרעמים יבוא גם הגשם", האדם כשפוגעים בו לא די שאינו צריך לכעוס, אלא צריך הוא לשמוח על כך. ותמיד ירגיל אדם את עצמו שלא לכעוס משום סיבה שבעולם, ואפילו אם יש סיבה להתרגז. לכן נמשל האדם לעץ "כי האדם עץ השדה" כמו שעץ מקבל מים מלולכלים ונותן פירות מתוקים כך אדם צריך לנהוג. גם אם פוגעים בו יגיב בחיוב. ומסופר על הגאון רבי חיים שמואלביץ זכר צדיק לברכה, שהיה פעם באמצע שיעור, ובא אדם שוטה ושאל אותו, מדוע עשה הקדוש ברוך הוא את האף והאזנים בולטים, ואילו את שאר האברים שקועים? ענה לו הרב בניחותא: "כדי שיהיה למשקפים מקום לנוח"... וכל זה ענה בפשטות ללא כעס על שסטה ממסלול השיעור או ששאל שאלה שטותית, וכיוצא בזה.

ישראל לסגולתו

צדוק הדין סגלה לבטל הגזרה

המדרש (איכ"ר פ"א) מספר מעשה בְּמִרְיָם בַּת בְּתוּס הַנַּחְתוּם, שְׁנִשְׁבִּית וּפְדָאוּהָ בְּכֶפֶן, קָנוּ לָהּ חֲלוּק לְלָבָשׁוֹ, וְהִלְכָה לַיִם לְשֹׁטְפוֹ וּלְרַחְצוֹ וּבָא גַל וְנָטְלוּ, קָנוּ לָהּ בְּגָד אַחֵר וְשׁוּב הִלְכָה לַיִם לְשֹׁטְפוֹ וּבָא גַל וְנָטְלוּ, וְשׁוּב כֵּן בְּפִעֵם הַשְּׁלִישִׁית, וְקִבְּלָה עֲלֶיהָ דִין שְׁמַיִם בְּאַהֲבָה, וְאַמְרָה: הִנִּיחוּ לְגַבַּי הַצְּדָקָה - הַקְּבִי"ה שְׁגוּבָה בְּצַדִּיק - שְׁיִגְבֶּה חוּבוֹ מִמֶּנִּי, וְיִטַּל מִמֶּנִּי אֶף אֶת מְלִבוּשָׁי עֲנִי שְׁנוֹתָרוּ לִי, וְכִיּוֹן שֶׁהַצְּדִיקָה עֲלֶיהָ אֶת הַדִּין, רָמַז הַקְּבִי"ה לַיִם וְהוֹצִיאָ לָהּ בַּחֲזָרָה אֶת כָּל בְּגָדֶיהָ שֶׁנָּטַל.

הרי לנו לראות שכאשר האדם לא מתרעם על הנהגת ה' בהפסדיו, באבוד ממונו, וכיוצא הקב"ה מחזיר לו הכל, שכן כל ארועי האדם לא נועדו אלא לנסותו באמונה, שכן מה שמגיע לאדם קבל, ואין ביכולת שום אחד ליקח ממנו את שלו. ולעמיתו זה שמתלונן ומקנטר, נוטלים ממנו עוד ועוד, וכמעשה הנורא המובא בגמרא (מו, ק כז ע"א) על אותה אשה שהיתה בשכנותו של רב הונא והיו לה ז' בנים, מת לה אחד מהם, והיתה בוכה עליו יותר מדאי, שלח לה רב הונא שתפסיק לבכות ותצדיק דין שמים, ולא שמעה לו, עד שמתו רח"ל כל בניה ולבסוף מתה גם היא, שכן המתרעם ולא כנע להצדיק דין שמים מושך דינים וקטרוגים.

אהבה:

יא. השום מסגל לאהבה.

מצות לוייה לאורח / הרב אברהם ישראל

כתב הרמב"ם (ה' אבל פרק יד ה' א-ב), מצות עשה של דבריהם לבקר חולים, ולנחם אבלים, ולהוציא המת, ולהכניס הכלה, וללוות האורחים. ושכר הלוייה מרובה מן הכל, והוא החק שחקקו אברהם אבינו ודרך החסד שנהג בה - מאכיל עוברי דרכים ומשקה אותם ומלוה אותם. וגדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכניה, ולוויים יותר מהכנסתם. וכתב מרן החיד"א בספרו חומת אנך (פ' וירא אות ו) שכאשר נפרדו שלושת המלאכים מאברהם, נאמר שאברהם "הלך עמם לשלחם", גמטריה - תרי"ג, כי המקיים מצות לוייה, כאילו מקיים כל התרי"ג מצוות שבתורה. בגמרא סוטה (מו): אמר רב יהודה אמר רב: כל המלוה את חברו ד' אמות בעיר, אינו ניזוק [אותו היוצא לדרך. רש"י]. ואמר רבי יוחנן משום רבי מאיר: כל שאינו מלוה את חברו, כאילו שופך דמים, שאלמלי ליווהו אנשי יריחו לאלישע, לא גירה דובים לתינוקות. וכן פסק הרמב"ם (שם). וראה מה שכתב הגאון הצדיק רבי שלום שבדרון בספרו הנפלא 'קול דודי' (עמוד רנא). כתוב בזוהר הקדוש (פרשת וירא דף קד): בא וראה, כאשר אדם עושה לוייה לחבירו, הוא ממשיך את השכינה להתחבר עם חברו, והשכינה הולכת עימו בדרך להצילו ולשומרו, ובגין כך בעי ליה לבר נש ללוויי לאורח בגין דחבר ליה לשכינתא, ואמשיך עליה לאתחברא בהדיה. ע"כ.

משהו לנשמה

מסופר על רבי שמואל בר חופני שהיה בתחילת תקופת הגאונים מבבל שהיה הרופא שלך המלך ובגלל שהיו מצויות הרבה מחלות מדבקות ביקש ממנו המלך שילך כל בוקר לשוק להביא דגים אם ימצא עבד חולה ישלחה למוכרו מחוץ לעיר ולרבי שמואל היתה בשכונתו ישיבה גבוהה ובקרבנותו גר גביר חשוב

יום אחד תפרצה מריבה בין הגביר לרבי שמואל ומחמת מריבה זו עקר הגביר את דירתו מחוץ לעיר לאותו גביר היה בן יחיד חכם מאוד כל המלמדים לא יכלו לעמדו מול שאלותיו הגדולות בים התלמוד וההלכה לכן בנו התעצב מאוד בליבו

יום אחד הבחין אביו כי בנו עצוב. אמר לו אביו: בני מדוע פניך נפולים?
ענה הבן: אבא יש לי בקשה ממך אך יודע אני שזו בקשה קשה מאוד
אמר אביו: תבקש מה שאתה רוצה הלא אתה בני יחידי ולא אחסיר ממך בעזרת השם מאומה!
אמר בנו: אני רוצה ללמוד בישיבתו של רבי שמואל בר חופני שם אוכל להתחכם הרבה אמנם אני יודע שפרץ סכסוך ביניהם ולא יסכים הרב לקבלני לישיבתו אך אני מבקש ממך שתתן לי סכום הגון ואני כבר אדאג איך להכנס לישיבתו
אמר אביו: באמת בקשה קשה כי אני במריבה עמו וגם הישיבה רחוקה מכאן אך בכל זאת אשלח אותך כפי בקשתך.
הין לו אביו מזוודה מלאה בגדים ומזון וסכום הגון נתן בידו ושלחו לבבל

בנו של אותו גביר ידע שרבי שמואל הוא הרופא של המלך וכל יום הולך הוא לשוק העבדים לבדוק את בריאותם ומכיר אותו כי הוא בן אותו גביר לכן נהג בחכמה נתן סכום הגון לאחד המכירים של רבי שמואל ואמר לו "למחר כשיבוא רבי שמואל לשוק העבדים תאמר לו שיש לך עבד מיוחד עבורו בזול ואני אצבע את עורי לצבע חום שאראה ככושני בכדי שלא יכיר אותי ואכן כך היה למחרת כשבא רבי שמואל לשוק העבדים ראה את שכנו שאלו: מה לך ולשוק העבדים?
אמר יש לי עבד בעל מידות מיוחדות ובזיל הזול לכן חשבתי להציג לך אותו ויהיה כמשמש שלך
אמר רבי שמואל אם אתה מכירו מוכן אני לקחת אותו לעבד

ייחד לו רבי שמואל חדר מצב שני של ביתו ונעשה משמש שלו כשהרב היה הולך לבית מדרשו ללמד בישיבה היה מוליך אחריו את ספריו וכו' ואותו בן הגביר היה בנתיים שומע את שיעוריו של רבי שמואל בר חופני אך כלפי חוץ התנהג ככושני גוי בהיות וראה רבי שמואל שאותו עבד נעים הליכות ויודע הוא הלכות וכו' כינה אותו בשם טבי כמו שקרא רבן גמליאל לעבדו בשם טבי ונתגאה בו כי הוא יודע הלכה.
יום אחד נתקשה ראש הישיבה רבי שמואל בר חופני באיזו סוגיה בעת שיעור והקבוע לבני ישיבתו ולא ידע כיצד ליישבה.
אמר להם הרב בנתיים נצא להפסקה ונחשוב על שאלה זו בגמר ההפסקה. פנה טבי העבד אל הרב ופתק בידו: "זקן אחד נתן לי את הפתק למסור לכבודו. פתח הרב את המכתב וראה איזו גאונות עצומה! ישוב נפלא על הבעיה שהייתה בבית המדרש
ניגש הרב אל טבי ושאו אמור לי מי הביא לך מכתב זה? תיאר לו טבי איש זקן כולו הדרת פנים שנתן לו מכתב זה ומיד נעלם ממנו
אמר לו הרב דע לך טבי עבדי שזכית לראות פני אליהו הנביא!

נכנס הרב לשיעור וסיפר לתלמידיו שזכו לתשובה מאליהו כעבור זמן הדבר נשנה שוב ושוב הביא טבי יעבדו של רבי שמואל מכתב מאותו זקן שפגשו במקרה
אמר הרב: מעניין מדוע אליהו הנביא לא מוסר בידי ישירות את התשובות הללו?
יום אחד ראתה בתו של הרב את טבי כשהוא יוצא מבית הסופר של העיר השתוממה מה לטבי הגוי ולסופר הזה?
ניגשה אל הסופר ושאלה אותו: מה עשה אצלך טבי העבד של הרב?
ענה: הוא ביקש ממני שאתקן לו את הרצועה של התפילין. הלכה הבת לאביה ושאלה אותו האם עבד גוי חייב בתפילין.
אמר לה: אם הוא תלמיד חכם מותר לו בהנחת תפילין כמו טבי עבדו של רבן גמליאל סיפרה לו מה שראתה.
כששמע אביה את דבריה אמר: "באמת לאחרונה ראיתי כמה דברים מוזרים בכל פעם שהייתה קושיה בביהמ"ד הביא לי מכתב מזקן אחד ובו תשובה לכל השאלות, ומענייין שהזקן הזה לא נותן לי ישירות את תשובתיו הגאוניות מסתבר שיש דברים בגו.
הלך הרב ובדק בחדר הפרטי של טבי עבדו וראה שבארון יש לו כל מיני ספרי קודש וכל התשובות שהביא מאדם הזקן במכתב כתובות הן בכתב ידו על צד הגמרא הבין הרב כי אדם גדול הוא עבדו ניגש אליו ואמר לו"אני גוזר עליך שתאמר לי האמת מי כתב לי כל התשובות שנתפקנו בבית המדרש עד עתה".

כשמוע טבי את דברי רבי שמואל ביקש ממנו שיתן לו חצי שעה זמן ורק אז יענה לו תשובה על שאלתו הסכים רבי שמואל וטבי הלך לבית המרחץ שיפסף את הצבע החום מעליו וחזר עורו לצבע לבן כבתחילת ברייתו ובא לפני רבי שמואל, אך רבו לא הכירו.
שאלו: "מי אתה?"
אמר לו: "אני טבי עבדך ולאמיתו של דבר אני בנו של אותו גביר שהסתכסך איתך ומכיוון שחששתי אולי לא תקבל אותי לישיבה לכן צבעתי את עורי לצבע חום כדי שתקנה אותי לעבד העיקר שאלמד ממך תורה ואכן אני יהודי ולא גוי.
תוך כדי כך הבין הרב שכל התשובות הגאוניות הללו הם לא מאליהו הנביא אלא תשובתיו של טבי שנדמה לו כעבד.
כשמוע רבי שמואל בר חופני את דבריו כתב מכתב ואמר לו: "מכתב זה הרי הוא לאביך שאין לי שום קפידה עליו תן לו את המכתב ותאמר לו כי אני מבקש אותך לחתן עבור בתי ואכן כך היה.
לקח גדול יש ללמוד מאותו בן גביר שלא חסר לו כסף ועושר רב בביתו ובכל זאת הלך ומכר את עצמו לעבד וניתבזה לעומת מעמדו הקודם שנחשב לבן גביר בכדי להשיג את חוכמת התורה כך ראוי לכל אחד לשאול עצמו מה הוא עושה בכדי להשיג את חוכמת התורה ועד כמה הוא מוכן להשקיע מאמץ.
ואנו בדרורנו לא נדרשים לעבור ייסורים אלו אדרבה ואדרבה כל החפץ ללמוד תורה יבוא וילמד התנאים ללימוד היום נוחים ביותר הישיבות נמצאו בבניינים מפוארים וממוזגים וניתן ללמוד בישוב הדעת ואל ידחה האדם לימוד תורתו לזמנים מאוחרים מי יודע אם יזכה לכך והאדם העמל לפרנסתו לפחות ימצא לו זמנים קבועים ללמוד תורה.
כך יוכל ליכות כל אדם "ברוח חכמה" להוסיף דעת ותבונה וזאת ניתן לעשות על ידי כוח הרצון. כאשר האדם יתאוה ללמוד יזכה שהקב"ה יסייע לו וכל הדברים המפריעים יסורו ממנו כמ"ש "כל המקבל עליו עול תורה מעבירים ממנו עול דרך ארץ" (אור דניאל).